

Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları ile Gelir Eşitsizliği İlişkisi: Literatür İncelemesi¹

YETER KAPLAN ² MUNİSE TUBA AKTAŞ ³

Başvuru: 19.10.2020; Düzenlenme: 11.02.2021; Kabul: 30.07.2021

Literatürde doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının (DYY) gelir eşitsizliği üzerindeki etkisini inceleyen çalışmalara rastlamak mümkündür. Bu çalışmada, DYY'lerin gelir eşitsizliği üzerindeki etkisinin daha iyi değerlendirilebilmesi için bir literatür taraması yapılmıştır. Bu çerçevede çalışmanın temel amacı, DYY'nin gelir eşitsizliğine etkisini teorik yaklaşımlar çerçevesinde ampirik çalışma bulgularına dayalı olarak ortaya koymaktır. Ayrıca çalışma doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının gelir eşitsizliği üzerindeki etkilerini ele alan tartışmalara katkı sunmayı amaçlamaktadır. DYY'ler ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi araştıran çalışmalarda farklı bulgulara ulaşıldığı görülmektedir. İncelenen çalışmaların bazılarında, DYY'lerin gelir ve ücret eşitsizliğini arttırdığı tespit edilmiştir. Buna karşın diğer bazı çalışmalarda DYY'lerin gelir eşitsizliğini azalttığını destekleyen bulgulara ulaşılmıştır. Diğer taraftan, DYY'lerin gelir eşitsizliği üzerinde önemli bir etkiye sahip olmadığını ortaya koyan çalışmalara da rastlanmaktadır.

JEL kodları: D30, D39, F21

Anahtar kelimeler: Doğrudan yabancı sermaye yatırımları, Gelir eşitsizliği, Gini katsayısı.

1 Giriş

Eşitsizlik, Clarke (1995)'in vurguladığı gibi, çoğunlukla arzu edilmeyen ancak büyümenin kaçınılmaz bir ön koşulu olarak kabul edilir. Adelman ve Robinson (1989) benzer bir şekilde eşitsizliğin birikim için bir gereklilik olduğunu ve bunun sonunda herkesin

gelirinde artış yaratacak tohumları içerdiğini ileri sürmektedir. Büyümenin temel belirleyicilerinden olan yatırımların dış kaynaklı olmasının eşitsizlik üzerinde yarattığı etki tartışmalı bir konudur.

Küreselleşme süreciyle birlikte DYY'deki artış eğilimi, bu yatırımların ev sahibi ülkeler üzerine olan etkilerine odaklanılmasına neden olmuştur. Genel olarak çok uluslu şirketler (ÇUŞ) aracılığıyla gerçekleştirilen DYY'lerin özellikle gelişmekte olan ülke ekonomileri üzerinde oldukça önemli olumlu etkiler yaratacağı öne sürülmektedir. Bu kapsamda DYY, yatırıma ev sahipliği yapan ülkelerde teknoloji transferini, yönetim bilgisi aktarımını, sermaye transferini, beşeri sermaye birikimini ve ekonomik bütünleşmeyi desteklemektedir. DYY'lerin bu olumlu

¹ Bu çalışma Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalında Doç. Dr. Munise Tuba Aktaş danışmanlığında Yeter Kaplan tarafından hazırlanan yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

² Sorumlu Yazar, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Bölümü, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, Türkiye (e-mail: y_kaplan@anadolu.edu.tr).

³ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, Türkiye (e-mail: mtturker@anadolu.edu.tr).

katkılarıyla ekonomik büyüme ve kalkınmayı arttırması beklenebilir. Öte yandan DYY'lerin bu olumlu etkilerinin yanı sıra ülke ekonomileri üzerinde bazı olumsuz etkilerinin de olabileceği ileri sürülmektedir. Özellikle DYY'lerin önemli bir ekonomik kalkınma göstergesi olan gelir dağılımı eşitsizliği üzerindeki etkisi, son dönemlerde araştırılan ve sonuçları itibarıyla ekonomistler arasında tartışma yaratan bir alan oluşturmuştur (Kanberoğlu ve Arvas, 2014; Karabiyik ve Dilber, 2016).

Bu amaçla çalışmanın ilk bölümünde, doğrudan yabancı sermaye yatırımları ile gelir eşitsizliği arasındaki teorik ilişki açıklanmıştır. İkinci bölümde, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının gelir eşitsizliği üzerindeki etkileri ampirik çalışmalara dayalı olarak incelenmiştir. Bu çerçevede DYY'lerin hız kazandığı 1990 sonrası çalışmalar göz önünde bulundurularak literatür taraması yapılmıştır. Elde edilen bulgular ışığında doğrudan yabancı sermaye ve gelir eşitsizliği ilişkisi üç gruba ayrılarak değerlendirilmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümü ise literatürdeki çalışmalar doğrultusunda gelir eşitsizliği ile DYY ilişkisine yönelik bulguların tartışılmasına ayrılmıştır.

2 Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları ile Gelir Eşitsizliği Arasındaki Teorik İlişki

İktisat literatüründe doğrudan yabancı sermaye yatırımı ile gelir dağılımı eşitsizliğinin teorik ilişkisini açıklamaya yönelik temelde iki farklı kuram yer almaktadır. Bunlar sırasıyla modernizasyon kuramı ve bağımlılık kuramıdır. Ekonomik liberalizme dayanan modernizasyon kuramı, gelişmekte olan ekonomilerin gelişmiş ekonomilerle gerçekleştirdiği ekonomik bağlantılardan yararlanma eğiliminde olduğunu savunmaktadır. Aynı zamanda bu kuram, az gelişmişlikten gelişmişliğe geçiş sürecini, modern Batı modelinin takip edilmesiyle gerçekleştirilebileceğini öngören etnosantrik bir bakış açısına sahiptir. Rostow tarafından desteklenen modernizasyon kuramı, ekonomik gelişmenin evrensel

aşamaları olduğunu öne sürmektedir. Gelişmekte olan ülkeler; tarımdan sanayiye, kırdan kente, gelenekselden modern değer ve kurumlara dönüşümle kaçınılmaz bir evrim yolunu takip etmektedirler. Bu evrim süreciyle gelişmekte olan ülkeler dış ticaret, yabancı yatırımlar ve dış yardımlar aracılığıyla ihracat için pazarlara, kıtlığı çekilen sermayeye ve gerekli teknolojiye erişim kazanmaktadır. Böylece kalkınmalarını hızlandırmaları mümkün olabilmekte, düşük kişi başına düşen gelir düzeyiyle başlatılan yoksulluğun kısır döngüsünden kurtulabilmektedirler (Lacher ve Nepal, 2010).

Modernizasyon teorisyenleri, nadiren DYY'nin doğrudan ve açıkça dağılımsal etkileri (distributional impact) üzerinde durmaktadır. Bu kuram, yurtiçi sermaye ve yabancı sermaye arasında fark gözetmeyecek, her ikisini homojen bir mal olarak ele almaktadır. Modernizasyon kuramına göre, sermayenin orjininden ziyade varlığı önemlidir. Sermaye ulusal ya da yabancı olsun aynı işleve sahiptir ve büyümeyi hızlandırır, faydaları ise eninde sonunda tüm ekonomiye yayılır. Böylece, başlangıçta DYY'nin bazı öncü ve gözde sektörlerdeki büyümeyi teşvik etmesine, bağlaşıklık yerel seçkinlerin ve ekonomik düalizmin ortaya çıkmasına neden olmasına rağmen uzun dönemde daha adil gelir dağılımını destekleyebilir. Çoğu modernizasyon teorisyenine göre, ekonomik sistem ve kalkınma stratejisi gelir dağılımının önemli belirleyicilerindendir (Pan-Long, 1995). Öte yandan Kuznets Hipotezi, yapısal değişim sürecinde ortaya çıkan gelir dağılımı eşitsizliğini modernizasyon kuramıyla paralel bir biçimde ele almaktadır.

Kuznets, tarım sektöründen sanayi sektörüne geçişin (sanayileşmenin) erken aşamalarında kırsal ve kentsel faaliyetler arasında oluşan faktör verimlilikleri arasındaki farklılıklar nedeniyle hem gelirin hem de gelir eşitsizliğinin artacağını ifade etmiştir. Ancak daha sonra sanayileşme sürecinin tamamlanmasıyla eşitsizliğin azalacağını belirtmiştir (Barış ve Karanfil, 2017).

Bağımlılık kuramı savunucuları ise mo-

dernizasyon kuramının aksine geleneksel Marksist kapitalizm fikrinin sınıflar arasında ve uluslararası ilişkilerde nasıl eşitsizlik yarattığını analiz etmeye çalışmışlardır. Bu çerçevede sanayileşmiş ülkeler yabancı yatırımlar ile ekonomik fazlayı kendine çekerken, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerin fakirleşmesine neden olmaktadır (Lacher ve Nepal, 2010).

Diğer taraftan bağımlılık kuramına göre, ihracata dayalı üretim, sektörler arasında dual bir yapı oluşturmakta ve bu durum sermaye yoğun ihracat yapan sektörlerin daha fazla kâr elde etmesini sağlarken, geleneksel üretim yapan sektörlerde durgunluğa neden olmaktadır. Bu doğrultuda bu işleyiş işsizliğe sebep olacaktır. Bir diğer açıdan, üretimin gerçekleştiği ev sahibi ülkede düşük eğitim seviyesi, kalifiye eleman yoksunluğu emek ücretlerinde bir baskı oluşturmakta ve bu şekilde gelir eşitsizliği ortaya çıkmaktadır. Doğrudan yabancı yatırımlar ile sanayileşme süreci ilerledikçe, ev sahibi az gelişmiş ülkelerdeki dış ticaret sektörlerinde çalışanlar “emek elitleri” adında yeni bir sosyal sınıf oluşturmaktadır. Bu durum, kalifiye olmayan emek ile elit emek arasındaki rekabeti arttıracak ve emek ücretleri arasında ciddi oranda farklar oluşacaktır (Ongan, 2004). Sonuç itibarıyla, bağımlılık kuramına göre, bağımlı sanayileşme nedeniyle modernizasyon teorisyenlerinin ileri sürdüğü olumlu yayılım (positive spillover) ve çarpan etkileri aslında gerçekleşmez (Pan-Long, 1995).

3 Literatüre Bakış: Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları ile Gelir Eşitsizliği İlişkisi

Gelir eşitsizliği ile DYY arasındaki ilişkiyi yansıtan ampirik araştırmalar incelendiğinde, bunlar arasında uzlaşının sağlanmadığı görülmektedir. Gelir eşitsizliği ile doğrudan yabancı sermaye yatırımları arasındaki ilişkiyi araştıran bazı çalışmalarda doğrudan yabancı sermaye yatırımları ile gelir eşitsizliği arasında pozitif bir ilişki olduğu sonucuna ulaşırlarken, diğer bazı çalışmalar da doğrudan yabancı sermaye yatırımları ile gelir eşit-

sizliği arasında negatif bir ilişki olduğu ileri sürülmektedir. Öte yandan literatürde doğrudan yabancı sermaye yatırımları ile gelir eşitsizliği arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı bulgusuna ulaşan çalışmalara da rastlanmaktadır. Anlaşıldığı üzere literatürde yer alan bulgular çeşitlilik göstermektedir. Dolayısıyla doğrudan yabancı sermaye yatırımları ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişki pozitif veya negatif olabileceği gibi değişkenler arasında anlamlı bir ilişki söz konusu olmayabilir. Öte yandan çalışmalarda oluşan metodolojik sorunlardan (içsellik sorunları, eşitsizlik için alınan önlemler, veri kaynakları, veri süreleri, seçicilik önyargıları, belirleme hatası vb.) dolayı yapılan analizlerin doğruluk ve güvenilirlik konusunda da değerlendirilmesi önem arz etmektedir.

3.0.1 Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Gelir Eşitsizliğini Arttırdığını İleri Süren Çalışmalar

Literatürde doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının gelir eşitsizliğini arttırdığı sonucunu elde eden çalışmalara daha sık rastlanılmaktadır. İki değişken arasında pozitif korelasyon ilişkisini ortaya koyan ampirik çalışmalar sonuçları itibarıyla doğrudan yabancı sermaye yatırımları ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi açıklamaya yönelik olan bağımlılık kuramını destekler niteliktedir. Tablo 1’de, DYY’lerin ev sahibi ülkelerde gelir eşitsizliğini arttırdığı bulgusuna ulaşan ampirik çalışmaların özeti sunulmuştur.

Bu çalışmalar arasında örneğin; Pan-Long (1995), DYY ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi açıklamaya yönelik yaptığı çalışmada, Doğu/Güneydoğu Asya, Latin Amerika ve Afrika’da yer alan ülkeler için 1968-1981 yıllarına ait verileri en küçük kareler yöntemini (EKK) kullanarak incelemiştir. Çalışmada içeriye yönelik DYY ile gelir eşitsizliği arasında az gelişmiş ülkelerde istatistiksel olarak anlamlı pozitif ilişki tespit edilmiştir. Çalışma, bağımlılık kuramıyla uyumlu olarak az gelişmiş ülkelerde DYY’nin gelir eşitsizliğiyle yakından ilişkili olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Yazara göre

bu bulgu, DYY'nin gelir dağılımını bozucu etkisinden daha büyük olasılıkla eşitsizlikteki coğrafi farklılıkları yansıtmaktadır. Çalışmada Kuznets Eğrisi'ni destekler ampirik bulgulara ulaşılmıştır.

Alderson ve Nielsen (1999), DYY ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi, 1967-1994 yılları arasındaki 88 ülkeye ait yıllık verileri kullanarak sınamıştır. Panel veri analizine dayalı olarak rassal etkiler tahmin modeli ile elde edilen sonuçlara göre, DYY'lerin gelir eşitsizliğini arttırdığı bulgusuna ulaşılmıştır. Diğer taraftan araştırma bulguları, gelir eşitsizliği ile DYY stoku arasında ters U ilişkisi olduğuna dair güçlü kanıt sunmaktadır. Ayrıca yazarlar, yabancı yatırıma göreceli bağımlılıkla eşitsizlik artışı arasında önemli bir ilişki olduğunu öne sürmektedir. Çalışmada gelir eşitsizliği ile yatırım bağımlılığı arasındaki ilişki şu şekilde ifade edilmektedir: Yabancı sermayenin giriş ve çıkışı ekonomik kalkınmayla ilişkilendirilmeli, bu kapsamda yatırım-kalkınma bağlantısı çerçevesinde gözden geçirilmelidir. Ayrıca çalışmanın ampirik kanıtları, eşitsizliği azaltmak için eğitimin önemini de destekler niteliktedir.

Velde ve Morrissey (2004), DYY'ler ile ücret ve ücretlerdeki eşitsizlik arasındaki ilişkiyi Doğu Asya ülkeleri (Hong-Kong, Güney Kore, Tayvan, Filipinler ve Singapur) için test edilmiştir. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) veri tabanında yer alan ücret ve istihdam verilerinden yararlanılarak yapılan çalışma sonucunda, söz konusu beş ülke için 1985-1998 yılları arasında kapsayan dönemde DYY'lerin ücret eşitsizliği üzerinde azaltıcı bir etkisi olduğuna dair anlamlı bir sonuca ulaşamamıştır. Çalışmada, Tayland'a yönelik DYY akımlarının ücret eşitsizliğini arttırdığı tespit edilmiştir. Tayland'ın eğitim sisteminin DYY'lerin oluşturduğu olumlu etkileri özümsemek için yeterli şekilde hazır olmadığı ifade edilmektedir. Ayrıca çalışmada doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının hem vasıflı hem de vasıfsız emeğin ücretinde artış sağladığı tespit edilmiştir. Görünürde İlişkiz Regresyon (SUR ya da GİR) yönteminin kullanıldığı analizde, diğer ülkelerden

(Güney Kore, Filipinler, Singapur ve Hong-Kong) elde edilen bulgular ise, DYY'lerin ücret eşitsizliği üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığını destekler niteliktedir.

Beer ve Boswell (2002), DYY ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi 65 ülke için araştırmıştır. Çalışmada 1980- 1995 dönemine ait veriler panel tasarımlı lineer regresyon modelleri kullanılarak analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre, DYY'lere olan bağımlılık arttıkça gelir eşitsizliğinin artabileceği ifade edilmektedir. Ayrıca eğitimin, insan sermayesini geliştirici rolü üzerinde duran araştırmacılar, eğitimin büyümeyi olumsuz yönde etkilemeden gelir dağılımında adaleti sağlanabileceğini de ifade etmişlerdir. Gerçekten de yabancı yatırımın tüm vatandaşların gelirlerini artırıp artırmadığı sorusu ampirik bir sorudur. Bu çalışma, bir kalkınma stratejisi olarak yerli ve beşeri sermaye yatırıma kıyasla, yabancı yatırıma bağımlı olmanın eşitlikle ilgilenen ülkeler için yanlış yönlendirilebileceğini öne sürmektedir. Yabancı yatırım bağımlılığı, nüfusun elit kesimlerine yoksul olan kesimden çok daha fazla yarar sağlamaktadır.

Ali vd. (2003), küreselleşmenin bir göstergesi olarak DYY ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi Bahreyn, Tunus, Suriye, Birleşik Arap Emirlikleri, Yemen ve Fas için incelemiştir. 1980-2000 yılları arasındaki yıllık verilerden yararlanılan çalışmada EKK analiz yöntemi kullanılmıştır. Analiz sonuçlarına göre, DYY'lerin gelir eşitsizliğini arttırdığı ileri sürülmektedir. Küreselleşme bağlamında, ekonomik büyümenin yoksullar için iyi olduğu şeklindeki güçlü politika savunuculuğu mesajlarının, Arap ülkeleri de dâhil olmak üzere gelişmekte olan ülkelerdeki politika yapıcılara muhtemelen yardımcı olmayacağını belirtmiştir. Rodrik'in cümlesine atıfta bulunarak, "dünya piyasaları bir teknoloji ve sermaye kaynağıdır; gelişmekte olan dünya için bu fırsatlardan yararlanmamak aptalca olur. Ancak küreselleşme, kalkınmanın kısa yolu değildir. Politika yapıcıları, yerli yatırımcılara ve yerli kurumlara dayanan bir yurt içi büyüme stratejisi oluşturması gerekiyor" şek-

linde küreselleşmenin olumsuz etkilerine eleştirel bir bakış açısı getirmiştir.

Reuveny ve Li (2003), ekonomik açıklık ve demokrasinin gelir eşitsizliği üzerindeki etkisini, 1960-1996 dönemini dikkate alarak 69 ülke için havuzlanmış yatay kesit ve zaman serisi yöntemiyle sınımlamaktadır. Yazarlar, iki etkinin birlikte çalışılması gerektiğini ileri sürerler. Başka bir deyişle, değişkenlerden bir diğerinin dışlanması, gelir eşitsizliğinin belirleyicileri hakkında yanlış çıkarımlara yol açmaktadır. Çalışmada ekonomik açıklık; dış ticaret, doğrudan yabancı yatırımlar ve portföy yatırımları ile ölçülmektedir. Yazarlar, demokrasinin gelir eşitsizliği düzeyini azalttığını, ticari açıklığın daha eşit gelir dağılımı ile ilişkili olduğunu saptamıştır. DYY, daha fazla gelir eşitsizliğine yol açmaktadır. Çalışmada yabancı finansal sermaye girişlerinin gelir eşitsizliği üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Çalışma bulguları, ticaretin gelir eşitsizliğini azalttığını gösterirken, DYY yükseltmektedir. Bu sonuç, ticaretin genellikle ticaretten kayba uğrayanları telafi eden refah programları ile ilişkili iken, DYY'nin bu tür programlarla ilişkili olmamasına bağlanmaktadır. Ayrıca ticaretin faydaları ülke ekonomisine yayılma eğilimindedir ve tüm tüketicilere fayda sağlar. Bunun aksine, DYY'nin faydaları, endüstrilerde veya yatırımın yapıldığı bireysel firmalarda (ortak girişimler durumunda) yoğunlaşma eğilimindedir. Bu tür yoğunlaşmalar, gelir eşitsizliğini arttırma potansiyeli taşımaktadır.

Ongan (2004), DYY ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi yatay kesit analiz yöntemi yardımıyla 26 ülke için incelemiştir. Elde edilen analiz bulgularına göre, DYY'ler gelir eşitsizliğini arttırmaktadır. Başka bir ifadeyle, iki değişken arasında pozitif ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada, gelir dağılımı ile kişi başına düşen milli gelir arasında Kuznets'in hipoteziyle uyumlu bir biçimde değişkenler arasında ters U şeklindeki ilişkiyi doğrulamaktadır. Ayrıca çalışma bulgularından bir diğeri, imalat sanayiindeki istihdamın payı ile gelir eşitsizliği arasında

negatif yönlü bir ilişkinin varlığıdır. Böylece, imalat sanayiinde istihdam payının yüksekliği gelir eşitsizliğini azaltan bir faktör olarak belirtilmektedir. Diğer taraftan bu bulgunun doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının girdikleri az gelişmiş ülkelere sermaye yoğun üretim tekniklerini aktarmasıyla imalat sanayiinde istihdam düzeyini düşürerek doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının gelir eşitsizliği sorununu ağırlaştırma ihtimaline vurgu yapılmaktadır.

Choi (2006), 119 ülke üzerine yaptığı araştırmada 1993-2002 dönemini kapsayan verileri kullanarak DYY ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi havuzlanmış EKK yöntemini kullanarak incelemiştir. Çalışmada, DYY yoğunluğundaki artışın gini katsayısı ile ölçülen gelir eşitsizliğini arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır. DYY yoğunluğu; içe yönelik DYY'nin GSYH oranı, dışa yönelik DYY'nin GSYH'ya oranı ve toplam DYY stokunun GSYH'ya oranı olarak ölçülmüştür. Yazar, özellikle dışa yönelik DYY'nin gelir dağılımı üzerindeki etkisinin içe yönelik DYY'ye göre daha bozucu olduğunu tespit etmiştir. Dışa yönelik DYY'nin kaynak ülkede iş kayıplarına yol açarak, içe dönük DYY'dan daha büyük eşitsizliğe neden olduğu ileri sürülmektedir. Ayrıca çalışmada daha büyük ülkelerin gelir dağılımında daha az eşitlikçi olduğu belirtilmektedir. Zengin ülkeler ile hızlı büyüme gösteren ekonomilerin ise gelir dağılımında daha eşit olma eğiliminde olduğu ifade edilmektedir. Çalışmada Latin Amerika ve Karayip ülkelerinin eşit olmayan gelir dağılımına sahip oldukları öne sürülmektedir.

Basu ve Guariglia (2007); DYY, eşitsizlik ve büyüme arasındaki etkileşimleri teorik ve ampirik olarak araştırmışlardır. Yazarlar, 1970-1999 dönemini kapsayan 119 gelişmekte olan ülke üzerine yaptıkları çalışmada, panel veri GMM (Genelleştirilmiş Momentler Metodu) analiz tekniğini kullanmışlardır. Analiz sonuçlarına göre DYY'lerin ekonomik büyümeyi teşvik ettiği ancak ev sahibi ülkelerde gelir dağılımı eşitsizliğini arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır. DYY ile gelir eşitsizliği arasında-

daki ilişki iki ayrı senaryo çerçevesinde ele alınmıştır. İlk senaryoda, başlangıçtaki beşeri sermaye dağılımı ve tarımsal verimlilik yoksulların girişimci olmasına elverişli değildir. Bu senaryoda, DYY ile eşitsizlik arasında her zaman kısa vadeli pozitif ilişki söz konusudur. Tarımdan sanayiye geçiş sürecinde DYY, modern sektörün büyümesinde artış yarattığı için beşeri sermaye eşitsizliği genişler. Yoksulların girişimci olmasının mümkün olduğu ikinci senaryoda, insan sermayesinin ilk dağılımına bağlı olarak geçiş aşamasında DYY ile eşitsizlik arasında pozitif veya negatif yönlü birlikte hareket görülür. Ayrıca DYY'lerin yatırım yapılan ülkede tarımın GSYH'dan aldığı payı azalttığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Mahutga ve Bandelj (2008), DYY ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi açıklamak amacıyla Doğu ve Orta Avrupa ülkeleri (Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Estonya, Litvanya, Polonya, Letonya, Bulgaristan, Romanya, Slovakya, Slovenya) için yaptıkları çalışmada 1990-2001 dönemini kapsayan verileri kullanmışlardır. Toplam kesit zaman serisi yönteminden yararlanılarak yapılan analiz bulguları doğrultusunda, DYY'lerin komünizm sonrası gelir eşitsizliğini açıklayan güçlü bir değişken olduğu saptanmıştır. Çalışmada, DYY'nin yabancı sektörde yöneticiler ile emek arasında eşitsizliğe yol açarak ve yabancı firmaların ulusal firmalara göre daha yüksek ücret ödediği yabancı sektör ile yerli sektör arasında düalizme katkıda bulunarak eşitsizliği arttırdığı öne sürülmektedir.

Wei, Yao, ve Liu (2009), 1979 -2003 yılları için Çin'in tüm bölgelerini kapsayan en geniş panel veri setini kullanarak analizlerini gerçekleştirmişlerdir. Çin'de reform sonrası DYY'nin bölgesel büyüme ve gelir eşitsizliğine etkisi, yatay kesit ve panel veri yaklaşımlarıyla analiz edilmiştir. Yazarlar, DYY'nin önemli bir ekonomik büyüme faktörü olduğunu ancak bölgeler arasında dengesiz dağıldığını saptamışlardır. Bu doğrultuda çalışmada, DYY'lerin kendisi yerine bölgelerarası dengesiz dağılımının bölgesel gelir eşitsizliklerine neden olduğu öne sürülmüştür.

Jin (2009), DYY ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi Çin'deki 25 eyalet veya belediye için kentsel ve kırsal bölge ayrımı yaparak incelemiştir. Araştırmacı, 1990-2006 yılları arasında yer alan verileri sabit etkiler, rassal etkiler ve Sistem-GMM (Sistem Genelleştirilmiş Momentler Metodu) analiz yöntemlerini kullanarak analiz etmiştir. Analiz sonuçlarına göre, DYY'lerin artan kentsel eşitsizlik üzerinde her üç tahmin sonucuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olduğu ve bu etkinin pozitif olduğu ifade edilmektedir. Buna karşın, DYY'lerin kentsel ve kırsal bölgeler arasında gelir eşitsizliğini arttırdığına dair anlamlı bulgular elde edilememiştir.

Huang, Teng, ve Tsai (2010), DYY'lerin yoksulluk üzerindeki etkisini araştırmak için yapmış oldukları çalışmada yoksulluğun bir göstergesi olarak geliri (nüfusun en yoksul kesiminin ortalama geliri) kullanmışlardır. Bazı Doğu Asya ve Latin Amerika ülkeleri üzerine yapılan analizde, 1970-2005 yıllarını kapsayan yıllık veriler, panel veri ekonometrik tekniği ile analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre ekonomik büyüme ve dışa açıklığın yoksullukla ilgili olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada hem içe hem de dışa doğru olan DYY'lerin nüfusun en yoksul kesiminin gelirini olumsuz etkilediği bulgularına ulaşılmıştır.

Halmos (2011); DYY, ihracat, GSYH ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi EKK yöntemiyle araştırmıştır. Çalışmada, DYY stok düzeyi ile gelir eşitsizliği arasında 15 Doğu Avrupa ülkesi için pozitif ve anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Bu çerçevede, DYY girişine eşlik eden yeni teknoloji transferinin vasıflı emeğin getirisini ve dolayısıyla gelir eşitsizliğini arttırdığı ifade edilmektedir. İleri teknoloji ihracatı ve DYY'nin eğitim ve beceri talebini arttıracığına vurgu yapılmaktadır. Bu gelişmeye uygun politika yanıtının ise DYY'yi ya da teknolojik gelişmeyi baskılamak değil, eğitime öncelik verilmesi olduğu belirtilmektedir. Ayrıca çalışmada, analizin dolaylı bir sonucu olarak, ekonomi politikası aracılığıyla DYY'nin ulusal ekonomiyle bütünleşmesinin önemine işaret edilmekte-

dir. Artan rekabet ortamında, yerel firmalar global arz zincirinin bir parçası olursa, çok uluslu şirketler ile yerel şirketler arasındaki maaş farklarının önemli ölçüde azaltılabileceği öne sürülmektedir.

Wu ve Hsu (2012), gelir eşitsizliği ile DYY arasındaki ilişkiyi analiz ederken bu ilişkinin özümseme kapasitesiyle (absorptive capacity) herhangi bir bağlantısı olup olmadığını incelemişlerdir. Araştırmada 21 sanayileşmiş ve 33 gelişmekte olan toplam 54 ülkenin 1980-2005 dönemini kapsayan verileri Eşik Regresyon (Threshold Regresyon) ve EKK yöntemi ile analiz edilmiştir. DYY, özümseme kapasitesi düşük olan ev sahibi ülkelerin gelir dağılımına etkisinin muhtemelen daha olumsuz olacağı ifade edilmektedir. Buna karşılık, analiz sonuçları DYY'nin daha iyi özümseme kapasitesine sahip ülkelerde gelir eşitsizliği üzerinde çok az etkiye sahip olduğu görüşünü destekler niteliktedir. Ayrıca çalışmada uluslararası ticaretin daha eşit gelir sağlayabileceği de gösterilmiştir.

Herzer, Hühne, ve Nunnenkamp (2014); Bolivya, Şili, Kolombiya, Meksika ve Uruguay olmak üzere beş Latin Amerika ülkesi için DYY'nin gelir eşitsizliği üzerindeki uzun vadeli etkisini araştırmışlardır. Çalışmada, 1980-2000 periyodunu kapsayan veriler panel eş bütünleşme teknikleri kullanılarak analiz edilmiştir. Bu kapsamda DYY, Uruguay dışında örnekleme dâhil olan diğer tüm ülkelerde gelir eşitsizliğinin artmasına yol açmaktadır. Aynı zamanda çalışmada, dağılımsal etkilerin içe doğru DYY'nin büyüklüğüne, yapısına ve türüne bağlı olduğuna işaret edilmektedir. Bu çerçevede önemli dağılım etkilerini tetiklemek için ev sahibi ülkedeki üretim kapasitesine katkısı açısından DYY'nin belirli bir eşiği aşması gerektiği vurgulanmaktadır. Çalışmada, Uruguay ve Kolombiya örneğinden yola çıkılarak, DYY bölgesel kaynaklı ve ev sahibi ülkeler ticarete daha az açık olduğunda eşitsizliğin daha az etkilenilebileceği belirtilmektedir. Ayrıca çalışmada, Feenstra-Hanson modeline dayalı olarak doğrudan yabancı yatırımların, bu yatırımlara ev sahipliği yapan gelişmekte olan ülkelere

görece vasıflı emek talebini arttırdığı ileri sürülmektedir. Bunun, eğitimin ihmal edildiği ve vasıflı emeğin yetersiz olduğu birçok Latin Amerika'daki ev sahibi ülke için büyük bir politika zorluğu anlamına geldiği ifade edilmektedir. Yazarlara göre vasıflı emeğin talebi ve arzı arasındaki dengesizliği azaltmak amacıyla eğitimin nicelik ve nitelik olarak arttırılması ve emeğin niteliklerinin iyileştirilmesi politika gündeminin üst sıralarında yer almalıdır. Böylece, yeni bir teknolojik paradigmaya daha sorunsuz bir geçiş mümkün olacaktır.

Kanberoğlu ve Arvas (2014), DYY ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi Türkiye için incelemişlerdir. 1980-2011 yılları arasında yer alan yıllık verilerin kullanıldığı çalışmada ARDL yönteminden faydalanılmıştır. Elde edilen analiz sonuçlarına göre Türkiye'de DYY'lerin uzun dönemde gelir eşitsizliğini arttırdığı, kısa dönemde ise DYY'lerin eşitsizliği azalttığı bulgularına ulaşılmıştır.

Artan ve Kalaycı (2014), 28 OECD ülkesine ve 35 üst orta gelir gurubu ait ülkeler için 1995-2005 dönemini kapsayan DYY, eğitim, dışa açıklık oranı ve demokrasi değişkenlerinin gelir eşitsizliği ile olan ilişkisini incelemişlerdir. Çalışmada tesadüfi etkiler modelinden yararlanılmıştır. Analiz bulgularına göre, gelir eşitsizliğini temsil eden gini katsayı ile diğer değişkenler arasında negatif korelasyon ilişkisi olduğu saptanmıştır. DYY'lerin gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere gelir eşitsizliğini arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Yazarlar bu sonucu, ticari boyutta dışa açıklığın ülkedeki tüm tüketici ve üreticileri kapsamasına rağmen, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının sadece belirli bir bölge, sektör, firma ya da kitleyle ilişkili daha mikro sonuçlar yaratmasına bağlamışlardır.

Suanes (2016), Latin Amerika'da yer alan ülkeler için DYY ile gelir eşitsizliği arasında pozitif ilişki tespit etmiştir. DYY'nin etkisini sektörel bir perspektiften tahmin eden araştırmacı, üç ana sektör belirlemiştir. Bu sektörleri imalat, sanayi ve hizmet sektörü şeklinde ifade ederek, 1980-2009 yılları arasında kapsayan verileri 13 ekonomi için sabit etki-

ler tahmin yöntemi, GMM ve TSLS (iki aşamalı en küçük kareler) ekonometrik teknikleriyle analiz etmiştir. Elde edilen analiz bulgularına göre, DYY'ler hizmet ve imalat sektörlerinde gelir eşitsizliğini arttırmaktadır.

Üzar (2018), DYY'nin gelir dağılımına etkisini 1998-2007 dönemi için panel regresyon analiziyle araştırmıştır. Yapılan analiz doğrultusunda, Türkiye dahil 36 ülke için DYY'lerin gelir dağılımı eşitsizliğini arttırdığı bulgusuna ulaşılmıştır. Çalışmada, doğrudan yabancı yatırım çeken ülkelerde belirli sektörlerde gelirler artarken, özellikle geleneksel sektörlerde istihdam kaybına yol açtığı öne sürülmektedir. Bu gelişmelerin özellikle vasıfsız emeği istihdam dışı bırakarak, gelir dağılımını kötüleştirdiğine dikkat çekilmiştir. Çalışmanın bulgularından bir diğeri, Kuznets'in ters U hipotezinin söz konusu ülkeler için geçerli olmadığıdır. Ayrıca çalışmada, serbest dış ticaretten gelişmekte olan ülkelerin yarar sağlayacağı ve gelirin emek lehine tekrar dağılacığını ifade eden Stolper-Samuelson teoreminin doğrulanmadığı görülmektedir.

Bayraktar, Özyılmaz, ve Toprak (2019), DYY ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi Türkiye için incelemişlerdir. 1974-2015 yılları arasında yer alan veriler ARDL sınır testi yaklaşımı ile tahmin edilmiştir. Yapılan analiz sonucuna göre, DYY'lerin uzun dönemde gelir eşitsizliğini arttırdığı bulgusuna ulaşılmıştır. Araştırmacılar bu sonucun çıkmasında, DYY'lerin vasıflı ve vasıfsız emek arasında ücret farklılıklarını artırması, yerel firmaları olumsuz etkilenmesi ve monopolleşmeye neden olması gibi unsurların belirleyici olduğunu söylemişlerdir.

Akbakay ve Barak (2020) tarafından gelir eşitsizliği ile küreselleşme arasındaki ilişki yükselen piyasa ekonomileri için 1994-2014 yıllarını kapsayacak şekilde panel veri analizi ile incelenmiştir. Çalışmada panel veri analizi ile elde edilen bulgular doğrultusunda, küreselleşme ile gelir eşitsizliği arasında nedensellik ilişkisinin olduğu saptanmıştır. Yazarlar, yükselen piyasa ekonomilerinde artan uluslararası ticaretin gelir eşitsizliğini bir miktar

arttırdığını ileri sürmektedir. Finansal küreselleşmenin ise gelir eşitsizliği üzerindeki etkisinin daha açık olduğu ifade edilmektedir. Çalışma bulgularına dayalı olarak, finansal açıklık arttıkça gelir eşitsizliğinin artması yurtdışından ithal edilen sermaye malları, DYY'ler ve bunların teşvik ettiği ileri teknolojinin vasıflı emek talebini artırmasıyla açıklanmaktadır.

Tablo 1'de yer verilmeyen ancak DYY'lerin gelir eşitsizliğini arttırdığı sonucuna ulaşan başka araştırmalar da bulunmaktadır. Bu araştırmalar içerisinde dikkate değer çalışmalar arasında Feenstra ve Hanson (1997) Meksika için, Lipsey ve Sjöholm (2001) Endonezya için yaptığı çalışmalar gösterilebilir. Feenstra ve Hanson (1997), Meksika'daki ücret eşitsizliğinin yabancı sermaye girişleriyle bağlantılı olduğunu öne sürmektedir. Meksika'da 1975-1988 döneminde doğrudan yabancı sermaye yatırımları ile vasıflı emek talebi arasında pozitif korelasyon söz konusudur. Bu durum, vasıflı emeğin toplam ücretlerden aslan payını almasına yol açmıştır. Lipsey ve Sjöholm (2001)'un çalışma bulgularına göre Endonezya'daki yabancılara ait fabrikaların emeğe ulusal fabrikalardan daha yüksek bir ücret ödemektedir. Yabancılara ait tesislerdeki ücretler, mavi yakalı işçiler için ulusal fabrikalara göre yaklaşık yüzde 12 ve beyaz yakalı çalışanlar için ise yüzde 20'den daha yüksektir.

3.0.2 Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Gelir Eşitsizliğini Azalttığını İleri Süren Çalışmalar

Doğrudan yabancı yatırımların gelir eşitsizliğini arttırdığı sonucuna ulaşan ampirik çalışmaların yanı sıra DYY'nin gelir eşitsizliğini azalttığını ortaya koyan ampirik çalışmalar da literatürde yer almaktadır. Bu bağlamda, yapılan ampirik çalışmalar sonuçları itibarıyla modernizasyon kuramını destekler niteliktedir.

Fu (2004), Çin'deki bölgesel farklılıkların ihracat yapısı ve DYY ile yakından ilişkili olduğu önermesini araştırmıştır. Çalış-

Tablo 1: DYY'lerin Gelir Eşitsizliğini Arttırdığı Sonucuna Ulaşan Çalışmalar

Yazar	Ülke Grubu	Dönem	Yöntem	Sonuç
Tsai (1995)	Doğu/ Güney Doğu Asya, Latin Amerika ve Afrika ülkeleri	1968-1981	EKK	DYY artışı gelir eşitsizliğini arttırmaktadır.
Alderson ve Nielsen (1999)	88 ülke	1967-1994	Rassal etkiler	DYY artışı gelir eşitsizliğini arttırmaktadır.
Te Velde ve Morissey (2002)	Hong-Kong, Güney Kore, Tayvan, Filipinler, Singapur	1985-1998	Dengesiz panel SUR(GİR)	DYY artışı yalnızca Tayvan'da gelir eşitsizliğini arttırmaktadır.
Beer ve Boswell (2002)	65 ülke	1980-1995	Regresyon analizi	DYY bağımlılık arttıkça gelir eşitsizliği artmaktadır.
Ali (2003)	6 Arap ülkesi	1980-2000	EKK	DYY artışı gelir eşitsizliğini arttırmaktadır.
Reuveny ve Li (2003)	69 ülke	1960-1996	Havuzlanmış yatay kesit ve zaman serisi	DYY artışı gelir eşitsizliğini arttırmaktadır.
Ongan(2004)	26 ülke		Yatay kesit analizi	DYY artışı gelir eşitsizliğini arttırmaktadır.
Choi (2006)	119 ülke	1993-2002	EKK	DYY artışı gelir eşitsizliğini arttırmaktadır.
Basu ve Guariglia (2007)	119 gelişmekte olan ülke	1970-1999	GMM	DYY artışı gelir eşitsizliğini arttırmaktadır.
Mahutga ve Bandelj (2008)	Doğu ve Orta Avrupa ülkeleri	1990-2001	Toplam kesit zaman serisi analiz	DYY gelir eşitsizliğini arttırmaktadır.
Wei, You ve Liu (2009)	ÇHC	1979-2003	Panel veri analizi, Yatay kesit analizi	DYY'nin dengesiz dağılımı bölgesel gelir eşitsizliğine neden olmaktadır.
Jin (2009)	Çin'in 25 eyaleti veya belediye	1990-2006	Sabit etkiler, Rassal etkiler ve Sistem-GMM	DYY kentsel eşitsizliği arttırmaktadır.
Huang, Teng ve Tsai (2010)	12 Doğu Asya ve Latin Amerika ülkesi	1970-2005	Panel veri analizi	Hem içe hem de dışa dönük DYY'ler en yoksul kesimin gelirini azaltmaktadır.
Halmos (2011)	15 Doğu Avrupa ülkesi	1991-2006	EKK	DYY gelir eşitsizliğini arttırmaktadır.
Wu ve Hsu (2012)	21 sanayileşmiş 33 gelişmekte olan ülke	1980-2005	EKK ve Regresyon analizi	Gelişmekte olan ülkelerde DYY artışı gelir eşitsizliğini arttırmaktadır.
Herzer, Hühne ve Nunnenkamp (2014)	5 Latin Amerika Ülkesi	1980-2000	Panel eşbütünleşme analizi	DYY, Uruguay dışındaki tüm ülkelerde gelir eşitsizliğini arttırmaktadır.
Kanberoğlu ve Arvas (2014)	Türkiye	1980-2011	ARDL	DYY'ler uzun dönemde gelir eşitsizliğini arttırmakta, kısa dönemde azaltmaktadır.
Artan ve Kalaycı (2014)	25 OECD ülkesi 35 orta üst gelir grubu ülke	1995-2005	Tesadüfi etkiler modeli	DYY artışı gelir eşitsizliğini arttırmaktadır.
Suanes (2016)	Latin Amerika'da 13 ülke	1980-2009	Panel TSLS, Sabit etkiler tahmin yöntemi, GMM	Suanes zaman boyutu olduğunu söylemiş ve DYY artışının kısa dönemde gelir eşitsizliğini artıyorken uzun dönem de azalttığını belirtmiştir.
Üzar (2018)	36 ülke	1998-2007	Panel regresyon analizi	DYY'ler gelir eşitsizliğini arttırmaktadır.
Bayraktar, Özyılmaz ve Toprak (2019)	Türkiye	1974-2015	ARDL sınır testi	DYY'ler uzun dönemde gelir eşitsizliğini arttırmaktadır.
Akbakay ve Barak (2020)	Yükselen piyasa ekonomileri	1994-2014	Panel veri analizi	Finansal açıklık arttıkça gelir eşitsizliği artmaktadır.

Kaynak Yazar tarafından oluşturulmuştur

mada, ihracatın ve DYY'nin gelir eşitsizliği üzerindeki yayılma (spillover) ve göç etkileri incelenmiştir. Yapılan analiz sonucuna göre Çin'de ihracatın ve DYY'nin bölgesel eşitsizliklerin artmasında önemli bir etken olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Ayrıca araştırmacı, Çin'in kıyı kesimi ile iç kesimi arasındaki gelişme farkından dolayı gelir ve ekonomik fırsatlarda da belirgin farklılıklar olduğunu belirtmiştir. Bunun nedeni olarak, Çin'in kıyı bölgelerindeki DYY temelli emek yoğun işlenmiş mal ihracatının (processing-type exports), iç bölgelerden nispeten hareketli ve verimli kaynakları çekmesi, ancak bu bölgelere yalnızca sınırlı büyüme bağlantıları sunması görülmektedir. Kaynakların bu türden yeniden dağılımı, iç bölgelerin geri kalmışlığını şiddetlendirmektedir. Aynı zamanda iç bölgelerden göç, kıyı ve iç bölgeler arasındaki gelir eşitsizliğini genişletmektedir.

Jensen ve Rosas (2007), Meksika için 1990-2000 yılları arasında ülkeye yönelik doğrudan yabancı sermaye yatırımları ile ülke eyaletlerindeki gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. EKK analiz yönteminin kullanıldığı çalışmada, iki değişken arasındaki ilişki bölgesel düzeyde araştırılmıştır. Elde edilen analiz sonuçlarına dayalı olarak Meksika'daki eyaletlerin 32'sinde artan doğrudan yabancı sermaye akımlarının gelir eşitsizliğini azalttığı sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda yazarlar, ulusal düzeydeki araştırmalar doğrultusunda, açıklığın düşük vasıflı emeğe göre yüksek vasıflı emek talebini (ve getirisini) arttırdığını öne sürerek, küreselleşmeyi artan gelir eşitsizliği ile ilişkilendirmiştir.

Chintrakarn, Herzer, ve Nunnenkamp (2011), DYY ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla ABD'de 48 eyalet için 1997-2001 dönemini kapsayan verileri panel eş bütünleşme yöntemiyle tahmin etmiştir. Yapılan analiz sonucuna göre uzun dönemde ABD'de DYY ile gelir eşitsizliği arasında anlamlı ve güçlü bir negatif ilişki saptanmıştır. Bir başka deyişle, ABD'ye yönelik doğrudan yabancı sermaye yatırımları gelir eşitsizliğini azaltmaktadır. Diğer taraf-

tan, ABD'nin tümü için geçerli olan bu sonuç, DYY'nin her bir eyalet için gelir farklılıklarını azalttığı anlamını gelmemektedir. DYY'nin gelir eşitsizliği üzerindeki etkisi eyaletler arasında önemli farklılıklar göstermektedir. Bu kapsamda 48 eyaletten 21'inde gelir eşitsizliği ile DYY arasında pozitif ilişki söz konusudur.

Herzer ve Nunnenkamp (2013), DYY ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi panel eş bütünleşme tekniği yardımıyla 8 Avrupa ülkesi için 1980-2000 dönemini göz önünde alarak incelemiştir. Çalışma bulgularına göre Avrupa ülkeleri için genel olarak hem içe yönelik hem de dışarıya yönelik doğrudan yabancı yatırımlarının uzun vadede gelir eşitsizliği üzerinde negatif etkisi söz konusudur. Bir başka ifadeyle gelir dağılımı söz konusu ülkelerde daha az eşitsiz hâle gelmektedir. Araştırma bulgularından bir diğeri, gelir eşitsizliği ile DYY arasında uzun dönemde iki yönlü nedensellik ilişkisinin bulunmasıdır. Bu çerçevede DYY'deki artış gelir eşitsizliğini azaltmakta, diğer taraftan daha yüksek eşitsizlik daha düşük DYY'ye yol açmaktadır. Buna karşın, uzun vadeli etkilerde ülkeler arasında farklılıkların olduğu da ifade edilmiştir. Örneğin DYY'ler, örneklemdeki en fakir ülke olan İspanya için gelir eşitsizliğini artırırken Finlandiya, Hollanda ve İsveç için gelir eşitsizliğini azaltmaktadır.

Doğan, Shahinpour, ve Aghapour (2013), 1970-2010 yıllarını arasındaki verilerle İran için DYY ile gelir dağılımı eşitsizliği arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. EKK yönteminin kullanıldığı ampirik analiz sonuçlarına göre, DYY'ler ile gelir eşitsizliği arasında negatif bir ilişki olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla, doğrudan yabancı yatırımlar gelir dağılımını iyileştirme eğilimindedir. Araştırmacılara göre İran'a yönelik doğrudan yabancı sermaye yatırımları üzerindeki engellerin kaldırılmasının sermaye yetersizliğini gidermede ve iktisadi büyümeye katkı sağlama olumlu etkileri söz konusudur.

Farhan, Azman-Saini, ve Law (2014), Azman-Saini ve Law (2014: 605), 1970-2011 yıllarını kapsayan dönemde 5 ASEAN ülkesi

için DYY girişlerinin (Endonezya, Malezya, Filipinler, Singapur ve Tayland) gelir dağılımı eşitsizliği üzerindeki etkisini analiz etmişlerdir. Nicel regresyon analizinden yararlanılarak yapılan ampirik analiz sonuçlarına göre DYY girişlerinin Malezya, Filipinler ve Tayland'da gelir eşitsizliğini azaltan bir etkisi olduğu öne sürülmüştür. Çalışmaya göre bu bulgu, adı geçen ülkelerdeki DYY faaliyetlerinin düşük beceri ve gelir düzeyine sahip emeğe yarar sağladığını göstermektedir. Bununla birlikte, Singapur ve Endonezya için doğrudan yabancı yatırımların gelir eşitsizliğini daha da kötüleştirdiği belirtilmektedir. Bu durumun, söz konusu iki ülkede DYY'nin daha çok yüksek vasıflı emek kullanan sektörlerle odaklandığı görüşüyle tutarlılık gösterdiği ifade edilmektedir. Yazarlar, çalışma bulgularına dayalı olarak genel bir değerlendirmek yapmakta ve bu kapsamda farklı ekonomik ortama sahip farklı ülkelerin, çokuluslu şirketlerin varlığından farklı fayda ve maliyetler elde etme eğiliminde olduklarını ifade etmektedir.

Mihaylova (2015), DYY ile gelir eşitsizliği ilişkisini 10 Orta ve Doğu Avrupa ülkesi için 1990-2012 dönemini kapsayacak şekilde sabit etkiler tahmin yöntemi ile analiz etmiştir. Bu çerçevede, DYY'nin gelir eşitsizliğini etkileme potansiyeli taşıdığı ancak bu etkinin ev sahibi ülkelerin özümseme kapasitesine bağlı olduğu öne sürülmektedir. Düşük beşeri sermaye ve ekonomik kalkınma düzeylerinde DYY'nin gelir eşitsizliğini arttırdığı, diğer taraftan eğitim ve kişi başına düşen gelir artışı sağlandığında, DYY'nin gelir dağılımı üzerindeki etkisinin azaldığı tespit edilmiştir. Daha yüksek kalkınma ve beşeri sermaye düzeylerine ulaşıldığında, doğrudan yabancı yatırımlar gelir eşitsizliğinin azaltılmasına katkıda bulunmaktadır. Ayrıca eğitim ve kişi başına düşen milli gelir arttıkça DYY'nin gelir eşitsizliği üzerindeki etkisinin azaldığı bulgularına ulaşılmıştır.

Mugeni (2015), DYY girişleri ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi ülkelerin demokrasi düzeyiyle birlikte incelemiştir. Çalışmada, 153 gelişmiş ve gelişmekte olan ülkenin 1995-

2010 yıllarına ait panel verilerinden yararlanılmıştır. Bu kapsamda, DYY'lerin, demokrasi düzeyi ile birlikte gelir eşitsizliğini azalttığı bulgusuna ulaşılmıştır. Başka bir ifadeyle, analiz sonuçları doğrultusunda daha yüksek demokrasi düzeyine sahip ülkelerde DYY'lerin gelir eşitsizliğini azalttığı öne sürülmektedir. Ayrıca beşeri sermayedeki artışın gelir eşitsizliğini azalttığı da belirtilmiştir

Trinh (2016), Vietnam'daki 12 eyalet için DYY ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi 2002-2012 yıllarına ait panel veriler aracılığıyla incelemiştir. Havuzlanmış EKK ve sabit etkiler modelinin kullanıldığı çalışmada DYY'lerdeki artışın gelir eşitsizliğini azalttığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada, DYY'nin nispeten düşük gelir düzeyine sahip vasıfsız emeğe yönelik talebi arttırması durumunda gelir eşitsizliğini azalttığı öne sürülmektedir. Karabıyık ve Dilber (2016), DYY ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi açıklamaya yönelik yaptıkları çalışmalarında 1970-2008 periyodunu kapsayan panel verileri az gelişmiş, gelişmiş ve gelişmekte olan 50 ülke için EKK ve ortak ilişkili etkiler (CCE: Common Correlated Effects) yöntemleri ile incelemiştir. Yapılan analiz bulgularına göre doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının gelir dağılımı eşitliği üzerinde negatif yönde etkisi olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgu doğrultusunda, çalışmada doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının teknoloji ve bilgi transferini sağlaması, sermaye kıtlığını engellemesi gibi bazı avantajlarının daha adil bir bölüşüme katkı sunabileceği ileri sürülmektedir.

Tablo 2.'de ülkelere giriş yapan DYY'lerin gelir eşitsizliğini azalttığı sonucuna ulaşan ampirik çalışmalara yer verilmiştir.

3.0.3 Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları ile Gelir Eşitsizliği Arasında İlişki Bulunmadığını İleri Süren Çalışmalar

Doğrudan yabancı yatırımlar ve gelir eşitsizliği arasında pozitif veya negatif ilişki olduğunu ortaya koyan ampirik çalışmaların yanı sıra bu iki değişken arasında anlamlı bir ilişki olmadığını ortaya koyan çalışmalar da mevcuttur. Örneğin; Mahler, Jesuit,

Tablo 2: DYY'lerin Gelir Eşitsizliğini Azalttığı Sonucuna Ulaşan Çalışmalar

Yazar	Ülke Grubu	Dönem	Yöntem	Sonuç
Jenses ve Rosas (2007)	Meksika	1990-2000	EKK	DYY artışları gelir eşitsizliğini azaltmaktadır.
Chintrakarn, Herzer ve Nunnenkamp (2012)	ABD'nin 48 eyaleti	1997-2001	Panel eş bütünleşme	Uzun dönemde DYY artışı gelir eşitsizliğini azaltmaktadır.
Herzer ve Nunnenkamp (2013)	8 Avrupa ülkesi	1980-2000	Panel eş bütünleşme	DYY artışı uzun dönemde gelir eşitsizliğini azaltmaktadır (İspanya hariç).
Doğan, Shahinpour ve Aghapour (2013)	İran	1970-2010	EKK yöntemi	DYY'ler ile gelir eşitsizliği arasında negatif ilişki tespit edilmiştir.
Farhan, Azman-Saini ve Law (2014)	5 ASEAN Ülkesi	1970-2011	Nicel regresyon analizi	Malezya, Filipin, Tayland için DYY artışı gelir eşitsizliğini azaltmaktadır.
Mihaylova (2015)	Orta ve Doğu Avrupa'da 10 ülke	1990-2012	Sabit etkiler tahmin yöntemi	Eğitim ve KBGSYH arttıkça DYY'ların gelir eşitsizliği üzerindeki etkisi azaltmaktadır.
Mugeni (2015)	153 gelişmiş ve gelişmekte olan ülke	1995-2010	Sabit etkiler ve Sistem-GMM	Demokrasi seviyesinin yüksek olduğu ekonomilerde DYY artışı gelir eşitsizliğini azaltmaktadır.
Trinh (2016)	Vietnam'da 12 eyalet	2002-2012	Havuzlanmış EKK ve Sabit etkiler modeli	DYY artışı gelir eşitsizliğini azaltmaktadır.
Karabıyık ve Dilber (2016)	50 ülke	1970-2008	EKK ve CCE	DYY artışı gelir eşitsizliğini azaltmaktadır.

Kaynak Yazar tarafından oluşturulmuştur

ve Roscoe (1999), çalışmalarında gelişmiş ülkelerde uluslararası bütünleşmenin eşitsizlik üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Araştırmacıların iki önemli uluslararası bütünleşme türü olan ticaret ve doğrudan yabancı yatırımları dikkate almışlardır. Çalışmalarında, Lüksemburg Gelir Çalışmaları (LIS) veri tabanındaki 1985-1992 dönemine ait verileri kullanan araştırmacılar 10 ülke için yaptıkları analiz doğrultusunda, DYY'nin ve dış ticaretin sektörel gelir eşitsizliğini açıklamada çok az anlamlı olduğu bulgusuna ulaşmışlardır. İçeriye dönük doğrudan yabancı yatırımların yöneldiği sektörde diğer sektörler göre kazançları azaltmadığı ya da gelir eşitsizliğini arttıracak şekilde etkilemediği tespit edilmiştir. Çalışma bulgularından bir diğeri de, sektörel işsizlik oranlarının ekonomik küreselleşme göstergeleriyle ilişkili olmadığıdır. Ayrıca çalışmada, küreselleşmenin Batı dünyasında yakın zamanlardaki gelir eşitsizliğini açıklamada önemli bir faktör olmadığı ifade edilmektedir.

Te Velde (2003), Latin Amerika için DYY

ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi 1978-2000 dönemini dikkate alarak EKK yöntemiyle analiz etmiştir. Genel olarak, doğrudan yabancı yatırım eşitsizliği azaltıcı bir etkiye sahip değildir. Ancak ülke düzeyinde farklı bulgular elde edilmektedir. Örneğin Kolombiya'da DYY eşitsizliği azaltmada az da olsa etkisi olmuştur. Diğer taraftan Bolivya ve Şili'de DYY ücret eşitsizliğini arttırıcı rol oynamıştır. Çalışmada DYY'lerin gelir eşitsizliği üzerindeki etkisinin başlangıç koşullarına, politika uygulamalarına ve yabancı yatırımların girişlerindeki sektörel koşullara bağlı olduğu ifade edilmektedir.

Velde ve Morrissey (2004), çalışmalarında DYY'ler ile ücret ve ücretlerdeki eşitsizlik arasındaki ilişkiyi Hong-Kong, Güney Kore, Tayvan, Filipinler ve Singapur ülkeleri üzerinde incelemiştir. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) veri tabanındaki ücret ve istihdam verileri kullanılarak yapılan çalışma sonucunda, söz konusu ülkeler için 1985-1998 yıllarını kapsayan dönemde DYY'lerin ücretlerdeki eşitsizlik üzerinde herhangi bir azal-

tıcı etkisi olduğuna dair kuvvetli bir sonuca ulaşamamıştır.

Sylwester (2005), çalışmasında DYY'nin gelir eşitsizliği ile ekonomik büyüme üzerindeki etkisini 29 ülke için 1970-1989 dönemini kapsayan panel veri setini kullanarak EKK yöntemiyle analiz etmiştir. Elde edilen analiz sonucuna göre DYY'nin ekonomik büyüme üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu ve az gelişmiş ülke guruplarında DYY'lerin gelir eşitsizliği üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi olmadığı bulgularına ulaşılmıştır.

Sun (2007), çalışmasında doğrudan yabancı yatırımlar, ekonomik büyüme ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi 1970-2000 periyodunu kapsayan 68 ülkeye ait verileri kullanarak araştırmıştır. Yatay kesit modelin kullanıldığı analiz sonucuna göre ev sahibi ülkelere yönelik DYY girişlerinin gelir eşitsizliğini açıklamada yetersiz olduğu ve değişkenler arasında pozitif veya negatif yönde anlamlı bir ilişki olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Faustino ve Vali (2011), çalışmalarında ticari açıklık, DYY ile ölçülen ekonomik küreselleşme ile gelir eşitsizliği arasındaki korelasyon ilişkisini incelemişlerdir. OECD ülkeleri için yapılan analizde 1995-2007 yıllarını kapsayan veriler kullanılmıştır. Sistem-GMM ve sabit etkiler tahmin yönteminin kullanıldığı ampirik analizde ticari açıklığın gelir eşitsizliğini azalttığı sonucuna ulaşılmıştır. Diğer taraftan, DYY'lerin gelir eşitsizliği üzerinde önemli bir etkiye sahip olmadığı ifade edilmiştir.

Franco ve Gerussi (2013), çalışmalarında DYY'nin ve dış ticaretin gelir eşitsizliğine olan etkisini 1990-2006 yıllarını kapsayan Avrupa geçiş ekonomilerinden seçtiği 17 ülke için incelemiştir. Araştırmada sabit etkiler tahmin modeli kullanılmıştır. Elde edilen analiz sonuçlarına göre DYY'lerin gelir eşitsizliği üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca DYY'nin ve ticaretin eşitsizliği etkilemede önemli bir unsuru olarak eğitim politikasının dikkate alınması durumunda farklı bulgulara ulaşıldığı ifade edilmektedir.

Sarisoy ve Selcuk (2012), yoksulluk ile DYY arasındaki ilişkiyi az gelişmiş ve gelişmekte olan 40 ülke için %10'luk gelir dağılımı verilerini kullanarak incelemişlerdir. 1980-2008 periyodunu kapsayan veriler panel regresyon yöntemiyle analiz edilmiştir. Yapılan analizde, DYY'nin yoksul grubu (1. ve 2. dilim) olumlu etkilediği bulgusuna ulaşılmıştır. Ancak, DYY'nin gelir dağılımından en yüksek payı alan üst guruplar üzerinde daha fazla olumlu etkisi olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir deyişle, gelirin adaletsiz dağılımının bir sonucu olan DYY, en yoksul gurupların gelir düzeyini artırmaya rağmen, genel gelirin daha adaletli dağılımı için olumlu bir etki yaratmamıştır. Ayrıca çalışmada, DYY aracılığıyla ülkelerin ortalama gelir guruplarındaki farklılaşmayı ortaya çıkarmak için ikinci bir panel regresyon modeli tahmin edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre ülkeler, 4 farklı gruba ayrılmıştır. Bu guruplarda yer alan ülkelerde DYY'nin en zengin, yoksul ve orta gelir guruplarına etkileri birbirinden farklılık göstermektedir.

Barış ve Karanfil (2017), DYY ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi açıklamaya yönelik Türkiye için yaptıkları çalışmada, 1980-2015 yılları arasındaki yıllık verilerden faydalanmışlardır. Zaman serisi analiz yönteminin kullanıldığı çalışmada elde edilen bulgular doğrultusunda, DYY ile gelir eşitsizliği arasında uzun dönemde anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Kısa dönemde ise, iki değişken arasında düşük anlam düzeyine sahip negatif bir ilişki tespit edilmiştir. Türkiye ekonomisinin ekonomik yapısı göz önüne alındığında, DYY'lerin gelir dağılımını etkilemekte kullanılabilecek etkin bir araç olmayacağı belirtilmiştir.

Ngwakwe ve Dzomonda (2018), Güney Afrika için demokratik yönetimde DYY ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi 2005-2015 yılları arasındaki verileri ile Engle-Granger Eşbütünlük analizi yöntemini kullanarak incelemişlerdir. Analiz sonucunda, Güney Afrika'ya yönelik DYY girişi ile gelir eşitsizliği arasında uzun vadeli bir ilişki olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Öte yandan araş-

tırmacılar, ülkelere yönelik DYY girişlerinin kontrol edilmemesi durumunda gelir eşitsizliğinin artabileceğine (anamlı olmasa da) işaret etmektedir. Ayrıca, iyi yönetilen DYY'nin ayırım gözetmeksizin tüm nüfusa fayda sağlaması gerektiği belirtilmiştir. Bu kapsamda çalışmada, DYY'nin yerel nüfusa istihdam sağlaması, üretim ve ihracatı canlandırması öne çıkarılmaktadır.

Tablo 3'te ülkeye giriş yapan DYY'lerin gelir eşitsizliğini açıklamada anlamsız olduğu ampirik çalışmalara yer verilmiştir.

4 Tartışma

Gelir eşitsizliği ile doğrudan yabancı sermaye yatırımları arasındaki ilişki ev sahibi ülke koşulları ve politikalarına göre şekillenen karmaşık bir niteliğe sahiptir. Alan yazın incelendiğinde teorik ve ampirik çalışmaların birbiriyle taban tabana zıt yaklaşım ve bulgulara sahip olduğu görülmektedir.

Çalışma kapsamında gerçekleştirilen literatür taraması sonucunda incelenen araştırmalar kendi içinde DYY'nin gelir eşitsizliğine etkileri kapsamında sınıflandırmaya tabi tutularak tablolar şeklinde sunulmuştur. Bu sınıflandırmanın bazı esneklikler taşıdığı belirtilmelidir. DYY'nin gelir eşitsizliği üzerindeki etkileri ülke bazında değişiklik gösterebildiği gibi, kısa ve uzun dönem ayırımında ayrışabilmekte ve farklı ekonometrik analiz yöntemlerine dayalı olarak da farklılaşabilmektedir. Diğer taraftan DYY ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişki kuramsal olarak temel iki yaklaşım çerçevesinde açıklanabilir. Modernizasyon kuramına göre doğrudan yabancı sermayeye ev sahipliği yapan ülkede gelir dağılımı üzerinde olumlu etkiye sahip olacaktır. Heterodoks yaklaşımlar arasında yer alan bağımlılık kuramı, DYY'nin gelir eşitsizliği üzerinde arttırıcı etkisi olduğunu ileri sürmektedir. Ampirik araştırmalar incelendiğinde, her iki yaklaşımı savunan bulgulara ulaşıldığı görülmektedir. Öte yandan ampirik çalışmaların bir kısmında DYY ile gelir eşitsizliği arasında anlamlı bir ilişki olmadığı ya da DYY'nin gelir eşitsizliğine etkisinin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan araştırmalarda göze çarpan bir diğer önemli nokta, benzer ekonomik sınıfta yer alan ülkelere ya da ülke gruplarına yönelik çalışmaların farklı bulgular ortaya koymasıdır. Öyle ki, belli ülke grubuna yönelik yapılan araştırmaya göre DYY artışlarının gelir eşitsizliğini arttırdığı sonucuna ulaşırlken, bir başka araştırmada DYY artışı gelir eşitsizliğini azaltabilir ya da iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmayabilir.

Doğrudan yabancı sermaye yatırımları ile gelir eşitsizliği arasındaki bağlantıya ilişkin kesin bir sonuca ulaşamamasının nedenleri arasında, ülkeye özgü iktisadi ve sosyal koşullar, ülkeden ülkeye gelir eşitsizliğini önlemeye yönelik kurumsal önlemlerin farklılık göstermesi sayılabilir. Ayrıca iki değişken arasındaki ilişkinin kısa ya da uzun dönem için ele alınması, ülkenin demokrasi, eğitim ve beşeri sermaye düzeyi, DYY'nin türü, büyüklüğü ve yöneldiği sektör farklı bulgulara ulaşılmasına yol açabilmektedir. Ampirik çalışmalar irdelendiğinde, bu çalışmaların teorik modellerin de katkılarıyla elde edilen bulguları yorumladıkları ve bazı politika çıkarımlarında buldukları görülmektedir. Bu kapsamda DYY'nin gelir eşitsizliğini azaltıcı yönde etkide bulunmasında ev sahibi ülkenin sektörel, bölgesel yönlendiriciliği; kalkınma ve beşeri sermaye düzeyi, ekonomi politikaları belirleyici olmaktadır.

Ampirik çalışmalardan elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde, gelişmekte olan ülke gruplarına yönelik DYY'lerin gelir dağılımı üzerindeki olumsuz etkisi sıklıkla görülmektedir. Ekonomistler tarafından da tartışılan bu durumun birçok nedeni olmakla birlikte ekonomiler geliri yeniden dağıtacak politikalarla bu olguyu azaltabilirler. Bu doğrultuda maliye politikası, harcama politikası, vergi politikası gibi gelir dağılımında adaleti sağlamaya dönük politikaların hükümetler tarafından uygulanması önem arz etmektedir.

Tablo 3: DYY ve Gelir Eşitsizliği Arasında İlişki Olmadığını ya da Önemli Bir Etki Yaratmadığını Ortaya Koyan Çalışmalar

Yazar	Ülke Grubu	Dönem	Yöntem	Sonuç
Mahler, Jesuit ve Roscoe (1999)	10 Gelişmiş Ülke	Dört farklı dönem ele alınmaktadır.	Yatay kesit analizi	DYY sektörel gelir eşitsizliğini açıklamada çok az anlamlıdır.
Te Velde (2003)	Latin Amerika	1978-2000	EKK	Te Velde, DYY artışının gelir eşitsizliğini azaltmadığını belirtmiştir. Ancak istisnai ülke örnekleri söz konusudur.
Te Velde ve Morissey (2002)	Hong-Kong, Kore, Filipinler, Singapur, Tayvan	1985-1998	SUR(GİR)	Tayvan dışındaki ülkelerde DYY ile gelir eşitsizliği arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.
Sylwester (2005)	29 ülke	1970-1989	EKK	DYY ile gelir eşitsizliği arasında anlamlı ilişki bulunamamıştır.
Sun (2007)	68 ülke	1970-2000	Yatay kesit analizi	DYY ile gelir eşitsizliği arasında anlamlı ilişki bulunamamıştır.
Faustino ve Vali (2011)	OECD ülkeleri	1995-2007	Sistem-GMM Sabit etkiler	DYY ile gelir eşitsizliği arasında anlamlı ilişki bulunamamıştır.
Franco ve Gerussi (2013)	17 Avrupa Geçiş Ülkesi	1990-2006	Sabit etkiler tahmin yöntemi	DYY ile gelir eşitsizliği arasında anlamlı ilişki bulunamamıştır.
Sarisoy ve Koç (2012)	40 az gelişmiş ülke	1980-2008	Panel regresyon analizi	DYY daha adaletli gelir dağılımına neden olmamıştır.
Bariş ve Karanfil (2017)	Türkiye	1980-2015	Zaman serisi analizi	Uzun dönemde DYY ile gelir eşitsizliği arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Kısa dönemde ise iki değişken arasında düşük ve negatif bir ilişki söz konusudur.
Ngwakwe ve Dzomonda (2018)	Güney Afrika	2005-2015	Engle-Granger eşbütünlük analizi	DYY girişi ile gelir eşitsizliği arasında uzun vadeli bir ilişki bulunmamaktadır.

Kaynak Yazar tarafından oluşturulmuştur

5 Sonuç

Küreselleşen dünya ekonomisinde gelir dağılımı eşitsizliği çözülmeyi bekleyen ekonomik ve sosyal bir sorun olarak önemini korumaktadır. Ekonomik küreselleşme süreciyle hızlanan doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının gelişmekte olan ülkeler üzerine iktisadi etkileri literatürde geniş tartışma alanı bulmaktadır.

Bu doğrultuda çalışmamızda, doğrudan yabancı sermaye yatırımları ile gelir eşitsizliği ilişkisini inceleyen araştırmalar ayrıntılı olarak incelenerek, araştırma bulguları ortaya koyulmuştur. Anlaşıldığı üzere, doğrudan yabancı sermaye yatırımları ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi açıklamaya yönelik çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Öte yandan incelemelerimizden de görüldüğü

üzere çalışmalarda elde edilen bulgular farklılık göstermektedir. Dolayısıyla doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının gelir eşitsizliği üzerindeki etkisine yönelik net bir yanıt alınmadığı ve bu alandaki tartışmaların süreceği söylenebilir.

Literatürdeki ampirik çalışmaların iki farklı kuramdan yola çıktığı ifade edilebilir. Bunlardan modernizasyon kuramında, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının sermaye gereğini karşılamadaki rolüne odaklanılmaktadır. Gelir dağılımındaki bozulmaların ise kalkınma sürecinin başlarında görüleceği, belli bir kalkınma düzeyine ulaşıldıktan sonra ortadan kalkacağı ileri sürülmektedir. Bu doğrultuda, kuram çerçevesinde gelir eşitsizliğinin yapısal değişimin başlarında ortaya çıkan ve geçici nitelik gösterdiğini ifade eden Kuznets Hipotezi de ampirik çalışma-

larda test edilmektedir. Söz konusu kuram doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının gelişmekte olan ülkelere yönelik olumlu katkıları olacağını öne sürmekte ve bunları; teknoloji transferi, sermaye birikimi, istihdam, üretim ve rekabet gücü açısından ele almaktadır. Buna karşın bağımlılık kuramı, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının ev sahibi ülkede gelir eşitsizliğini arttırdığını ileri sürmekte ve DYY'yi az gelişmiş ülkelerde yaratılan ekonomik artığın gelişmiş ülkelere aktarılma kanalı olarak görmektedirler.

Çalışma amacımıza uygun olarak teorik yaklaşımlar ışığında doğrudan yabancı yatırımlar ile gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi araştıran ampirik çalışmalar incelendiğinde, çalışmaların önemli bir kısmında DYY'nin gelir eşitsizliğini arttırdığı görülmüştür. Bu çalışmalardan bir kısmı ücret eşitsizliğine odaklanarak, DYY yatırımlarının vasıflı ve vasıfsız emek arasındaki ücret farkını genişlettiğini tespit etmiştir. DYY yatırımları aracılığıyla gerçekleşen teknolojik gelişmelerin vasıfsız emek talebini azaltması nedeniyle vasıfsız emeğin geliri de bu gelişmelere paralel olarak gerilemekte ve eşitsizlik artmaktadır.

Literatürde azımsanmayacak sayıda çalışmada, DYY'nin gelir eşitsizliğini azalttığı bulgusuna ulaşılmıştır. Diğer taraftan, söz konusu değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olmadığı ya da DYY'nin gelir eşitsizliğini dikkate değer ölçüde etkilemediğini öne süren çalışmalara da rastlanmıştır.

Sonuç olarak, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının gelir eşitsizliği üzerindeki etkisinin sağlıklı bir biçimde değerlendirilebilmesi için söz konusu alan yazınının zenginleştirilmesi gereği anlaşılmaktadır. Bu kapsamda konuya ilişkin çalışmaların artırılması ve derinleştirilmesi önem arz etmektedir. Bulgular doğrultusunda geliştirilecek politikalar, küresel dünyada gelir eşitsizliği sorununa çözüm odaklı katkı sağlayacaktır.

Kaynakça

Adelman, I., ve Robinson, S. (1989). Chapter 19 income distribution and development. İçinde:

- Handbook of development economics* (pp. 949–1003). Elsevier. Retrieved from <https://doi.org/10.1016%2Fs1573-4471%2889%2902006-1> doi:10.1016/s1573-4471(89)02006-1
- Akbakay, Z., ve Barak, D. (2020, mar). YÜKSELEN pİYASALARDA EKONOMİK KÜRESELLEŞME VE GELİR EŞİTSİZLİĞİ İLİŞKİSİ. *International Journal of Management Economics and Business*, 16(1), 17–34. Retrieved from <https://doi.org/10.17130%2Fijmeh.700812> doi:10.17130/ijmeh.700812
- Alderson, A. S., ve Nielsen, F. (1999, aug). Income inequality, development, and dependence: A reconsideration. *American Sociological Review*, 64(4), 606. Retrieved from <https://doi.org/10.2307%2F2657259> doi:10.2307/2657259
- Ali, A. A. G., et al. (2003). Globalization and inequality in the arab region. *Arab Planning Institute Information Center Working Paper*, 3(07), 1–37.
- Artan, S., ve Kalaycı, C. (2014). Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde dışa açıklık, demokrasi ve gelir dağılımı ilişkisi. *SGD-Sosyal Güvenlik Dergisi*, 4(2), 69–88.
- Barış, S., ve Karanfil, N. (2017). DO Foreign direct investments increase income inequality? Empirical evidence from the Turkey economy. *Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*. Retrieved from <https://doi.org/10.9775%2Fkauibfd.2017.006> doi:10.9775/kauibfd.2017.006
- Basu, P., ve Guariglia, A. (2007, dec). Foreign direct investment, inequality, and growth. *Journal of Macroeconomics*, 29(4), 824–839. Retrieved from <https://doi.org/10.1016%2Fj.jmacro.2006.02.004> doi:10.1016/j.jmacro.2006.02.004
- Bayraktar, Y., Özyılmaz, A., ve Toprak, M. (2019). Doğrudan yabancı yatırımlar ve gelir eşitsizliği ilişkisi: Türkiye deneyimi. *Akademik Hassasiyetler*, 6(12), 445–475.
- Beer, L., ve Boswell, T. (2002, feb). The resilience of dependency effects in explaining income inequality in the global economy: A cross national analysis, 1975-1995. *Journal of World-Systems Research*, 30–59. Retrieved from <https://doi.org/10.5195%2Fjwsr.2002.273> doi:10.5195/jwsr.2002.273
- Chintrakarn, P., Herzer, D., ve Nunnenkamp, P. (2011, jun). FDI AND INCOME INEQUALITY: EVIDENCE FROM A PANEL OF u.s. STATES. *Economic Inquiry*, 50(3), 788–801. Retrieved from <https://doi.org/10.1111%2Fj.1465-7295.2011.00384.x> doi:10.1111/j.1465-7295.2011.00384.x
- Choi, C. (2006, oct). Does foreign direct investment affect domestic income inequality? *Applied Economics Letters*, 13(12), 811–814. Retrieved from <https://doi.org/10.1080%2F13504850500400637> doi:10.1080/13504850500400637
- Clarke, G. R. (1995, aug). More evidence on income distribution and growth. *Journal of Development Economics*, 47(2), 403–427. Ret-

- rieved from <https://doi.org/10.1016%2F0304-3878%2894%2900069-o> doi:10.1016/0304-3878(94)00069-o
- Doğan, E. M., Shahinpour, A., ve Aghapour, K. (2013). İran'da gelir dağılımı üzerine doğrudan yabancı yatırımın etkisi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(3), 377–388.
- Farhan, M., Azman-Saini, W., ve Law, S. (2014). Fdi and income inequality in asean-5 countries: a quantile regression approach. *Prosiding Per KEM*, 9, 601–608.
- Faustino, H. C., ve Vali, C. (2011). The effects of globalisation on oecd income inequality: a static and dynamic analysis. *DE working papers; n°12/2011/DE*.
- Feenstra, R. C., ve Hanson, G. H. (1997, may). Foreign direct investment and relative wages: Evidence from mexico's maquiladoras. *Journal of International Economics*, 42(3-4), 371–393. Retrieved from <https://doi.org/10.1016%2Fs0022-1996%2896%2901475-4> doi:10.1016/s0022-1996(96)01475-4
- Franco, C., ve Gerussi, E. (2013, dec). Trade, foreign direct investments (FDI) and income inequality: Empirical evidence from transition countries. *The Journal of International Trade & Economic Development*, 22(8), 1131–1160. Retrieved from <https://doi.org/10.1080%2F09638199.2011.647048> doi:10.1080/09638199.2011.647048
- Fu, X. (2004). *Exports, foreign direct investment and economic development in china*. Springer.
- Halmos, K. (2011). The effect of fdi, exports and gdp on income inequality in 15 eastern european countries. *Acta Polytechnica Hungarica*, 8(1), 123–136.
- Herzer, D., Hühne, P., ve Nunnenkamp, P. (2014, oct). FDI and income inequality-evidence from latin american economies. *Review of Development Economics*, 18(4), 778–793. Retrieved from <https://doi.org/10.1111%2Frode.12118> doi:10.1111/rode.12118
- Herzer, D., ve Nunnenkamp, P. (2013, feb). Inward and outward FDI and income inequality: evidence from europe. *Review of World Economics*, 149(2), 395–422. Retrieved from <https://doi.org/10.1007%2Fs10290-013-0148-3> doi:10.1007/s10290-013-0148-3
- Huang, C.-H., Teng, K.-F., ve Tsai, P.-L. (2010, sep). Inward and outward foreign direct investment and poverty: East asia vs. latin america. *Review of World Economics*, 146(4), 763–779. Retrieved from <https://doi.org/10.1007%2Fs10290-010-0069-3> doi:10.1007/s10290-010-0069-3
- Jensen, N. M., ve Rosas, G. (2007, jul). Foreign direct investment and income inequality in mexico, 1990–2000. *International Organization*, 61(03). Retrieved from <https://doi.org/10.1017%2Fs0020818307070178> doi:10.1017/s0020818307070178
- Jin, F. (2009). Foreign direct investment and income inequality in china. *Seoul Journal of Economics*, 22.
- Kanberoğlu, Z., ve Arvas, M. (2014). Doğrudan yabancı yatırımların gelir eşitsizliği üzerine etkisi: Türkiye örneği. *UHBAB*, 3(7), 15–28.
- Karabıyık, C., ve Dilber, İ. (2016, oct). Gelir eşitsizliği ve doğrudan yabancı sermaye yatırımları ilişkisi: Panel veri analizi. *Journal of Yaşar University*, 11(44), 316. Retrieved from <https://doi.org/10.19168%2Fjyu.79348> doi:10.19168/jyu.79348
- Lacher, R. G., ve Nepal, S. K. (2010, oct). Dependency and development in northern thailand. *Annals of Tourism Research*, 37(4), 947–968. Retrieved from <https://doi.org/10.1016%2Fj.annals.2010.03.005> doi:10.1016/j.annals.2010.03.005
- Lipsey, R., ve Sjöholm, F. (2001, may). *Foreign direct investment and wages in indonesian manufacturing* (Tech. Rep.). Retrieved from <https://doi.org/10.3386%2Fw8299> doi:10.3386/w8299
- Mahler, V. A., Jesuit, D. K., ve Roscoe, D. D. (1999, may). Exploring the impact of trade and investment on income inequality. *Comparative Political Studies*, 32(3), 363–395. Retrieved from <https://doi.org/10.1177%2F0010414099032003004> doi:10.1177/0010414099032003004
- Mahutga, M. C., ve Bandelj, N. (2008, dec). Foreign investment and income inequality. *International Journal of Comparative Sociology*, 49(6), 429–454. Retrieved from <https://doi.org/10.1177%2F0020715208097788> doi:10.1177/0020715208097788
- Mihaylova, S. (2015). Foreign direct investment and income inequality in central and eastern europe. *Theoretical & Applied Economics*, 22(2).
- Mugeni, S. (2015). Foreign investment, democracy and income inequality: empirical evidence.
- Ngwakwe, C. C., ve Dzomonda, O. (2018). Foreign direct investment inflow and inequality in an emerging economy–south africa. *Acta Universitatis Danubius. Economica*, 14(2).
- Ongan, T. H. (2004). Gelir eşitsizliği, doğrudan yabancı sermaye yatırımları ve ters u eğrisi. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 54(1), 153–165.
- Pan-Long, T. (1995, mar). Foreign direct investment and income inequality: Further evidence. *World Development*, 23(3), 469–483. Retrieved from <https://doi.org/10.1016%2F0305-750x%2895%2900136-z> doi:10.1016/0305-750x(95)00136-z
- Reuveny, R., ve Li, Q. (2003, jun). Economic openness, democracy, and income inequality. *Comparative Political Studies*, 36(5), 575–601. Retrieved from <https://doi.org/10.1177%2F0010414003036005004> doi:10.1177/0010414003036005004
- Sarisoy, I., ve Selcuk, K. (2012). The effect of foreign direct investment on poverty: Panel regression analysis for 40 selected underdeveloped and developing countries. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(3), 225–240.

- Suanes, M. (2016, sep). Foreign direct investment and income inequality in latin america: A sectoral analysis. *CEPAL Review*, 2016(118), 45–61. Retrieved from <https://doi.org/10.18356/2F13c68e36-en> doi:10.18356/13c68e36-en
- Sun, F. (2007). ‘foreign direct investment, economic growth, and income inequality. İçinde: *Annual meeting of the midwest political science association*.
- Sylwester, K. (2005, jul). Foreign direct investment, growth and income inequality in less developed countries. *International Review of Applied Economics*, 19(3), 289–300. Retrieved from <https://doi.org/10.1080/02692170500119748> doi:10.1080/02692170500119748
- Te Velde, D. W. (2003). *Foreign direct investment and income inequality in latin america: Experiences and policy implications* (Tech. Rep.). Documento de Trabajo.
- Trinh, N. H. (2016). The effect of foreign direct investment on income inequality in vietnam. *International Journal of Economics, Commerce and Management*, 4(12), 158–173.
- Velde, D. T., ve Morrissey, O. (2004, jan). FOREIGN DIRECT INVESTMENT, SKILLS AND WAGE INEQUALITY IN EAST ASIA. *Journal of the Asia Pacific Economy*, 9(3), 348–369. Retrieved from <https://doi.org/10.1080/02692170500119748> doi:10.1080/1354786042000272991
- Wei, K., Yao, S., ve Liu, A. (2009, nov). Foreign direct investment and regional inequality in china. *Review of Development Economics*, 13(4), 778–791. Retrieved from <https://doi.org/10.1111/2Fj.1467-9361.2009.00516.x> doi:10.1111/j.1467-9361.2009.00516.x
- Wu, J.-Y., ve Hsu, C.-C. (2012, nov). Foreign direct investment and income inequality: Does the relationship vary with absorptive capacity? *Economic Modelling*, 29(6), 2183–2189. Retrieved from <https://doi.org/10.1016/2Fj.econmod.2012.06.013> doi:10.1016/j.econmod.2012.06.013
- Üzar, U. (2018, dec). Doğrudan yabancı yatırımlar ve gelir eşitsizliği: Teori, tartışma ve analiz. *Cankiri Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(2), 199–222. Retrieved from <https://doi.org/10.18074/2Fckuiibfd.421844> doi:10.18074/ckuiibfd.421844

Relationship Between Foreign Direct Investment and Income Inequality: Literature Review¹

YETER KAPLAN ² MUNISE TUBA AKTAŞ ³

Received:19.10.2020; Revised:11.02.2021; Accepted:30.07.2021

In the literature, it is possible to come across studies examining the effect of foreign direct investment (FDI) on income inequality. In this study, a literature review has been conducted in order to better consideration the effect of FDI on income inequality. In this context, the main purpose of the study is to reveal the effect of FDI on income inequality within the framework of theoretical approaches based on empirical study findings. In addition, the study aims to contribute to the debates on the effects of foreign direct investment on income inequality. The findings of the studies on the relationship between FDI and income inequality shows differences. In some of the studies examined, there are findings supporting that FDI increases income and wage inequality. On the other hand, some other studies have found evidences that FDI reduces income inequality. Otherwise, there are also studies showing that FDI does not have a significant effect on income inequality.

JEL codes: D30, D39, F21

Keywords: Foreign direct investment, Income inequality, Gini coefficient.

Extended Summary

A significant component of globalization is the increasing capital mobility and the integration of world countries through capital flows. With the globalization process, the commercial and financial ties establis-

hed by national economies with the outside world have an important economic and social consequences. The nature of the relationship with foreign countries and country-specific conditions determine the benefits or costs of financial integration. FDI is a desirable type of foreign savings for developing countries due to its significant advantages in meeting the capital needs of the countries. On the other hand, the effect of FDI on income distribution remains as a controversial issue.

The main purpose of the study is to reveal the effect of FDI on income inequality within the framework of theoretical approaches based on empirical study findings. In addition,

¹ This study is derived from the master's thesis prepared by Yeter Kaplan under the supervision of Associate Professor Munise Tuba Aktaş in the Department of Economics, Institute of Social Sciences, Eskişehir Anadolu University.

² Corresponding Author, Institute of Social Sciences, Department of Economics, Anadolu University, Eskişehir, Turkey (mail: y_kaplan@anadolu.edu.tr).

³ Faculty of Economics and Administrative Sciences, Anadolu University, Eskişehir, Turkey (e-mail: mtturker@anadolu.edu.tr).

the study aims to contribute to the debates on the effects of foreign direct investment on income inequality.

This study focus on studies examined the relationship between foreign direct investment and income inequality for making a comprehensive and comparative analysis of theoretic models and empirical studies. Theoretically, there are two different theory that deal with the relationship between foreign direct investment and income inequality in literature. These are Modernization Theory and Dependency Theory. In this direction, many empirical studies conducted for countries or country groups for revealing the findings that support the Modernization Hypothesis or the Dependency Hypothesis. Besides these two results, there are studies that do not find any systematic and significant relationship between foreign direct investment and income inequality.

Based on the empirical studies our remarkable findings are summarized as follows: Firstly, the impact of investments on income inequality is complex and contradictory. The positive impact of foreign direct investment on income inequality in the host country depends on internal conditions and policies. Moreover, short term and long term effects of FDI on income inequality could be different. The type, distribution and size of foreign direct capital can have different effects on income inequality. As a result, it can be stated that a general statement that foreign direct capital contributes positively to development and income distribution in particular ignores some vital issues. It is possible that FDI will create different benefits and costs for different countries with substantially different economic structures, characteristics and policies. In this context, it is important that developing countries that host FDI direct these investments in line with their own interests.